

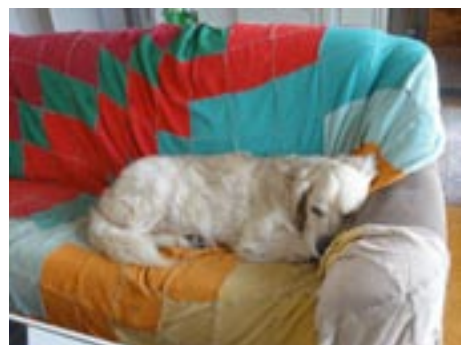
Oplæg v/

Lise Bomholt på stikonference 10. maj 2016 på Restaurant Muuh, Rækker Mølle

Jeg er uddannet journalist lidt sent, derefter nogle år som lokalredaktør på Randers Amtsavis og Dagbladet Djursland. Så til kommunen som projektmedarbejder og udviklingskonsulent. Gennemført en del projekter, selv lært med kurser i bl.a. fundraising – det var jeg god til.

Bor i byen med Danmarks ældste præstegård med residerende præst. Rider gerne med håndhest.

Bor i en villa sammen med en kat, en hund og hestene Mýsla på 4 og Blondi på 19 år. Moren til Mýsla – Sokkadis - er udlånt til en efterskole pt.

Haven er ca ½ ha, plus noget lejet.

Haft heste knap 20 år.

Formand for DI-N i fire år, 2000-04. Men jeg har aldrig helt sluppet ridesporene. Folk ringer stadig og spørger og jeg deltager i debatten.

I slutningen af 90'erne havde jeg min gang i Nørre Djurs Rideklub. Herfra kendte jeg et par kvinder, som også red i naturen. En af dem introducerede mig til distanceridt. Den anden var dressurrytter.

Vi enedes om at lave en riderute. Vi kørte kommunen rundt og fandt ud af, hvor man kunne ride i rabatterne, og det kobled vi så sammen med de steder, hvor der var nogle stier ud igennem naturen. De kunne jo også bruges til distanceridt.

Vi tog de unge i rideklubben med i arbejdet og planlægningen. Det var lærerigt

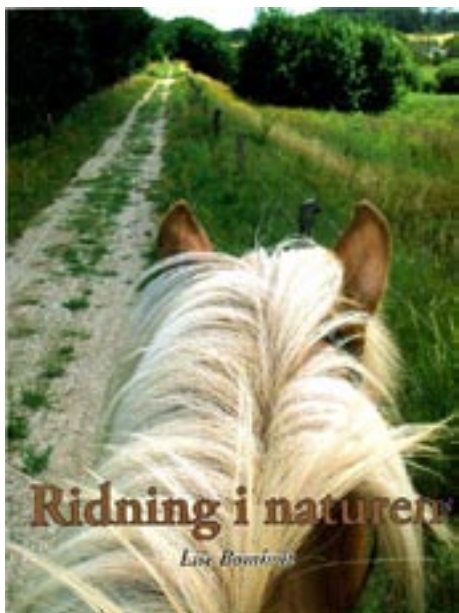

for mig, deres oplæring var baseret på myter. Vi brugte en del tid på at afmontere myterne - dem om at ride på stubmarker – uden at spørge ejeren først – for de måtte jo godt sidste år! Men i år har bonden måske sået udlæg i kornet, og det kan man ikke lige se.

Hestekastanieruten blev indviet år 2000 efter tre års forarbejde – på svagt befærdede veje i Nørre Djurs. Det fik jeg nogle erfaringer af, det virkede nemlig ikke rigtigt. Det var for fintmasket, og rytterne kunne ikke læse kort. Vi havde, mens vi lavede arbejdet, nær kontakt til en embedskvinde i kommunen – hun var fuldt oplyst om, hvad vi ville, og hun leverede også grundkortet. Dagen før indvielsen kom hun så og sagde, at vi skulle søge om lov! Det havde vi aldrig hørt før, og det stod heller ingen steder. Men det gjorde vi så - og fik lov. Hun var selv rytter, men var nok også modstander af ridning i naturen.

Embedsmænd bærer et åg på skulderen – de bliver kontrolleret hele tiden. Så kommer der en rapport, som beskriver, hvor de har fejlet. Den skal kommunalbestyrelsen godkende – og så får pressen den også. Så er der risiko for at blive hængt ud i pressen. Det er der ingen af os, der kan lide. Men det får altså risikovilligheden og kreativiteten i kommunens administration til at dale.

I rideklubben ville vi lave et kursus i naturridning for børnene. Men det mente de nu godt de kunne, uden kursus. Så jeg skrev bare videre på kursusmaterialet. Samlede viden alle steder fra. Det blev til bogen Ridning i naturen og hjemmesiden, 2006.

Jeg blev valgt til DI's bestyrelse år 2000 og fik ansvaret for naturudvalget. Nu var jeg pludselig landsdækkende.

DI-tid – de vigtigste arbejdsopgaver

- registrering af ridemuligheder på landsplan - det arbejde var i gang, men vi stoppede det, elektroniske kort overhalede processen
- Naturbeskyttelsesloven - der var nedsat en kommission, som skulle revidere tidligere lov
- VM-stafetten 2003
- gøre ridning synlig i medierne

Det var meget op ad bakke – hverken DI (Dansk Islandshesteforening) eller DRF (Dansk Rideforbund) var meget for at sætte ressourcer af. Mit budget faldt for hvert år. Det var ligesom i militæret, hvis man ikke brugte alle pengene, fik man bare nogle færre næste år.

DI gravede også organisatorisk naturen ned i bunden af bestyrelsen – den bestod af 12 medlemmer, en var formand, fire for sport, fire for avl, en for uddannelse, en for klubber, kun en arbejdede for naturen, selv om

hovedparten af medlemmerne red der.

DRF har aldrig haft et naturudvalg, så vidt jeg ved. Emnet blev varetaget af distanceudvalgets formand. Jeg har været til møde om naturbeskyttelsesloven i år 2001 med mandat fra DRF – mens jeg var DI naturudvalgsformand - om organiseret ridning. Der kom også chefen for Aage V. Jensen Naturfond. Det var ham, der sagde til mig, at når man havde 30.000 til hest og trailer, så kunne man vel også betale for ridekortet. Jeg kender folk, der giver 30.000 for en cykel. Og de får altså gratis adgang.

Jeg er en livsstilsrytter. Jeg har redet meget lange ture over flere dage – bl.a. i 2003 fra grænsen til Herning med en stafet, der kom fra Østrig. Vi skulle til VM for isheste i Herning.

Havde en palomino opstaldet et par år. Ejeren kom hver anden dag, og så red vi. Langt og længe i omegnen, vi havde ridekort til tre skove. Puttede hestene i traileren og kørte ud og red nye steder. Mols, Fusingø, Silkeborgskovene, Rold skov.

Det er der mange, som gør. Og der bliver flere og flere. Det kunne jeg mærke, allerede dengang jeg var i DI-bestyrelsen.

Det er derfor vi skal have de ridespor.

En af de første livsstils- og langtursryttere var Poul Rask. Han sadlede hestene og ville til Kina. Men måtte vende om undervejs. Så rettede han mulerne mod Spanien. Det gik bedre.

Der er rundt regnet 200.000 heste her i landet. Nogen bliver ikke redet, andre deles af flere ryttere. Omkring 100.000 ryttere er medlem af enten DRF eller DI. Man regner med, at der yderligere er 100.000 ryttere, som ikke er medlem af en rideorganisation. DRF vil gerne have nogen af dem som medlemmer, men det kan jo være svært at overbevise nogen om, at man skal være medlem af en forening, som ikke gør noget for en. De vil jo bare ride lidt ude i naturen.

Arbejdet med at etablere rideruter startede lige før år 2000 med Hestekastanieruten på Djursland, vi var nogle af de første. Der var flere ting, vi var først med, os i den tremands Hestekastaniegruppe. Vi så nogle tendenser, som har udviklet sig, som vi spåede. Folk i Himmerland og i Vendsyssel arbejdede også på linieføringer. Men jeg har nok sat mit fingeraftryk på det fra starten.

Det er forskelligt, hvordan de enkelte projekter har været organiseret, og hvem der har været med. Men fælles for de fleste er, at en ildsjæl eller flere har stået i spidsen og har trukket nogle interesserede med.

Kortet viser hvor. Jeg har sikkert glemt nogen.

Mit seneste stiprojekt var et kommunalt foretagende. Jeg ville lave en rute, som skulle gå hele Norddjurs Kommune rundt - kommunen består af den øverste halvdel af Djursland. Friluftsrådet havde givet penge til det, men de blev aldrig brugt. Jeg tror ikke, kommunalpolikerne var klar over, hvad jeg egentlig sad og lavede. I kommuneplanen stod, at rideruter kunne etableres på basis af frivillige aftaler.

Projektet er aldrig blevet færdig. Jeg forlod mit job. Der var ingen andre, der tog over. Men det kan ses på www.ridning-i-naturen.dk

Henne fra førerbunkeren hos borgmesteren og kommunaldirektøren markedsførte de kommunen som en god bosætningskommune med billige ejendomme, med plads til heste. De vidste vist ikke, hvad de private skovejere normalt sagde til os ryttere. Ud, sagde de!

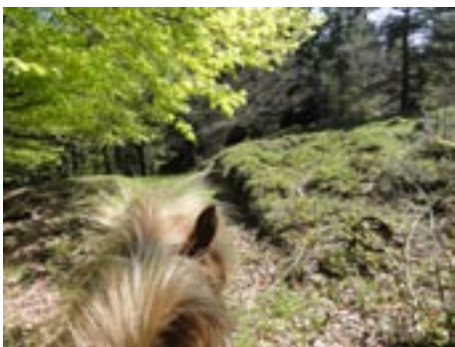
Vi har ingen statsskove, vi kan ride i. Vi skal tit ud på de offentlige veje sammen med bilerne. Eller ride hjemme i baghaven eller nede i ridehallen, hvis det skal være sikkert og lovligt. Især for børn. Eller også skal vi betale for det, som andre får gratis. Eller vide, hvor de stadig færre markveje er.

Kommunen havde et udmærket elektronisk kort, som jeg sad og klikkede streger på, fandt ud af hvem der ejede markvejene, skilte det fra, som man uden videre kunne ride på. Foretog en høringsrunde blandt de lodsejere, hvor man skulle færdes ad deres mark- og skovveje. Gæt hvad skovejerne sagde: Nej, sagde de. Så måtte ruten jo udenom. På vejen.

Til sidst var der tre bønder tilbage. En af dem, en næsten pensioneret bonde, som havde solgt alle køerne, kom til møde med min chef og mig. Bonden sagde nej til at lade kommunen udgive et kort, hvor en ridesti var tegnet ad hans markvej, han brød sig ikke om hestepærer på vejen. Det var en privat fællesvej med en del hesteejendomme, så alle kunne ride der og gjorde det, men projektet skulle jo også kunne rumme de organiserede, og det kunne han stoppe.

Men kolort på vejen var ok, viste det sig.

Ferierytterne – dem tror jeg ikke, jeg kan lære jer noget om. Her kommer mange og rider, og det giver jer nogle gode arbejdspladser.

Sats på de andre – livsstilsrytterne. Og I skal tænke i penge. Det skal kunne betale sig.

Når I laver en sammenhængende ridesti, så skal det selvfølgelig være til gavn for alle – ferierytterne og livsstilsrytterne - og dem der kommer og køber hus og land – og dem der rider igennem.

Det, der er vigtigt, er at de ikke-lokalkendte ved, hvor det kan lade sig gøre. At de kan komme igennem og ikke bliver stoppet af noget pigtråd, når de rider ind af en markvej. At det er nogenlunde trafikikkert og at der er nogle faciliteter, der gør det attraktivt. At sporet er fri for store sten og andre hindringer. Det handler altså om formidling og opmærkning og lidt om at beskære træer, ikke så meget om at planere og asfaltere.

Ridestien i sig selv kan I ikke tjene noget på, men den er til gengæld ikke dyr at etablere. En stribe græs langs en cykelsti, nogen steder herude har I nogle meget brede rabatter, de er fremragende at ride på. I behøver ikke en gang at klippe græsset, for hvis stien bliver brugt, slides det væk. En sav til at kappe sidegrene af træerne, så er der fri bane.

Men afmærkning og formidling koster.

Dem, der skal kunne tjene på det her, er dem, der vil tage sig af at tilbyde overnatning og ophold for hest og rytter, lave mad til dem, sko hestene, osv.

Folk, der vil ride i deres ferie, kan skilles i to typer. Dem, der rider med en guide forrest, behøver ikke vide, hvor de er. De skal bare holde sig på hesten. Og den følger bare med.

De andre – dem der er ude på egen hånd - har meget stort behov for at orientere sig i landskabet. Meget detaljeret, fordi vi jo helst vil ud på markvejene, ud i naturen. Og stierne er ikke med på det standardkort, der er i smartfonen.

Det er vigtigt at rytterne – især dem, der har egen hest med - kan orientere sig hjemmefra. Grundigt. Så de ved noget om ruten og har et godt forhold til det sted, de vælger, inden de lægger hesten og kører vestpå. Husk, det er deres små børn, de har med i traileren. De fleste hesteejere er værre end curlingforældre.

Lad jer for eksempel inspirere af den måde, de har valgt på Als. Det er smart. Det er høj kvalitet, og de er ikke bange for at lægge noget ud i etaper, efterhånden. Men det koster. Og det skal virke hver dag.

De har taget billeder af overnatningsmuligheder og andet langs ruten. Derved opnår de, at rytterne genkender stederne, når de er fremme. Det giver tryghed. Som børn der ser det samme TV-program igen og igen. Som ved, hvad der sker.

Jeg får svip af 10 klik og en tur igennem tre forskellige hjemmesider for at komme til det, jeg vil vide, - hvad koster det? - tilsat stavfejl, sprogboffer og dansende billeder i forskellig størrelser. Lav det enkelt. Få nogen professionelle til at hjælpe, så det ser ordentlig ud, tjek stavningen og sproget, ellers vælger kunderne måske noget andet.

Foldere på papir er uflexibelt, hvis ruten ændrer sig, eller der kommer flere shelters og andet. De bliver også våde, når det regner. Men papir er godt at planlægge på.

Til en ridest hører B&B / Høhoteller. Nogle hestefolk har den ide, at det hele skal være billigt. Grænsende til gratis. Især nogen af dem med islandske heste. Det holder jo ikke, så dem er man nødt til at se bort fra.

DRF har fundet ud af, at der bliver flere og flere nye ryttere blandt dem nær pensionsalderen. Mange af dem lander sikkert i kategorien "Livsstilsrytter med egen islænder". De vil helt sikkert gerne have en god og tør seng at sove i, og de har råd til at betale.

Vælg livsstilsrytterne som målgruppe - de har pengene. Selv om man får det hele foræret, er der ikke megen økonomi i en traditionel shelter. Man kan ikke tage noget væsentlig for overnatningen, hverken for hest eller rytter. Belægningsprocenten er ikke overvældende, sæsonen er kun en lille del af året, og der skal både være vand og toilet og siddepladser og indhegninger og vandtrug og bålplads. Og det hele skal holdes rent – altid og hele tiden. Så shelters skal nok vise sig at blive en underskudsforretning.

Bevar dem, I har, prøv at få ordnet noget med vand i nærheden og nogle indhegninger. Der er et vist segment af kunder, der kan bruge dem, som de er. De kan fint bruges til et stop undervejs. Jo yngre ryttere, jo mere primitivt må det være.

Da Norddjurs søgte Friluftsrådet om penge til shelters, ramte vi det rigtige år. Vi fik dem finansieret 100%, desværre satte vi prisen alt for lavt, så det krævede noget fiksfaxeri at få lavet 30 shelters for 330.000 kr.

Hvis jeres projekt skal være bæredygtigt, skal høhotellerne nok etableres i noget bestående. Tomme udbygninger ved små landbrug.

Find nogen, der har eksisterende bygninger og værelser og et vist hestekendskab, og støt dem i at etablere en kombination af B&B / Høhoteller. Eller lær dem noget om heste.

Nogle værelser eller et loft med senge, madrasser, et skur i haven, eller noget. Det kan også være et loft i en udbygning. Der skal være rent og hyggeligt, så vidt mulig uden insekter og edderkopper, og det må ikke lugte grimt.

En grillplads og nogle siddepladser skal der også være, træstubbe eller lignende er fint nok, eller ekstra havestole. Toilet og bad. Vand og vaskeplads til hestene. Det er vigtigt.

Det skal være flexibelt, så det også kan bruges af andre, dvs vandrere og cyklister. Det skal kunne bruges året rundt, altså kunne opvarmes. Rytterne har en længere sæson. De beholder gerne ridetøjet og støvlerne på, så det skal heller ikke være for pænt.

Hvis niveauet skal hæves, og det er der nok nogen, der får lyst til, så stiger prisen jo også. Men så er der noget at vælge imellem. Hvis nogen vil lave overnatning for hest og rytter, så skal det kunne betale sig, uanset hvilket niveau det er på. Og så må kunderne betale.

Langtursfolket kan tænkes at efterspørge bokse. Om sommeren går ens egne heste måske ude døgnet rundt, så kan man jo leje boksen ud. Sørg for, at der er rent halm eller spåner i boksen, så der ikke er smittefare. Lad bare gæsten betale for spånerne, det er jo hendes hest, der er i fare. Smid det ud bagefter, så ikke din egen hest rammes – hoteller skifter jo også sengetøj.

Hav en cykel til indkøb, fra hvor hesten står. Køb en brugt og sæt en grøn mælkekasse bagpå.

Jeg har et høhotel. Jeg første år havde jeg et par boende en hel uge, som lod mig passe hestene – fylde vand i karret, flytte hegn, så hypperne fik en stribe frisk græs hver dag. Det kom bag på mig. Selv sov de i en medbragt autocamper og gik på toilettetovre på kirkegården.

Mit hotel er nogen folde til hestene, de kan altid indeles i flere med noget plastikhegn og nogle jernpæle. Min løsdrift bruges til opbevaring af sadlerne, og rytterne sover i den garage, hvor mit hø ligger om vinteren, med porten åben eller lukket, som det nu passer gæsterne. De kan også slå telt op. Med adgang til husets toilet. Det har ikke kostet noget at etablere.

Det er vigtigt at få politikerne med på ideen om at lave sammenhængende ridestier. Stierne bør jo være inkluderet i en overordnet bosætningspolitik, og politikerne – øh embedsfolkene - har naturligvis skrevet dem ind i kommuneplanen. Jeg har ikke set efter, om det er tilfældet i jeres kommuneplan.

Nu er det jo ikke politikerne, der laver al tænkningen om kommunen og dens udvikling. Det har de folk til. Og ofte er det kommunale embedsmænds – og -kvinders - personlige holdninger, der spiller ind. Jeg havde fingrene i et bynært projekt – på en grund, hvor herregården Fjellerup Østergård lå. Den står nu på Frilandsmuseet.

Folk i byen ville lave grunden til et udluftsmål og genskabe haven, der skulle være shelters og infotavler og legeplads og toiletter – og så ville de henne i det ene hjørne lave en indhegnet hundetræningsbane. Den bane blev taget ud af projektet af min chef. Hunde og børn var ikke nogen god kombination, sagde hun. Men de skulle jo ikke være der samtidig, og hundene var altså indhegnet.

Så man skal overbevise embedsmændene, selv om de er noget konfliktsky og ikke tør tage en chance.

Og så tror jeg, det er godt at gøde jorden via den lokale presse. Forklare den enkelte borger, hvad det kan betyde for kommunen, at der kommer et nyt tiltag. Prøve at dræbe myterne om de galopperende horder gennem landsbyen. Langtursryttere galopperer altså ikke med fuld oppakning. Få det ned i græshøjde, hvor små piger klapper mulen på en pony. Det er ligesom om, at når det har stået i avisen, så er det blevet fakta.

Men I kan få rigtig meget brug for de folkevalgte, når I skal ud og lave linieføringer. Der kan jo være enkelte firkantede lodsejere på ruten, som ikke vil have hestepærer på deres markveje, men synes kolort er ok. Så er det rigtig godt signal at sende til tvære lodsejere, at kommunen er med på den.

Så får I brug for politikerne, for det er dem, der skal gennemføre ekspropriationen. Alene muligheden for, at det kommer dertil, vil nok kunne overbevise de fleste lodsejere. For det rigtig trælse er, når en lodsejer med en stribe jord, der ikke er bred nok til en hestefold, bremser hele projektet.

Det har de oplevet både i Vendsyssel og på Als. Desværre.

